

Irena
Fuchsová

Když
světlo
projde
špínou,
zůstane
čisté

Irena Fuchsová

Když světlo projde špínou, zůstane čisté

Irena
Fuchsová

Když
světlo
projde
špínou,
zůstane
čisté

sv. Augustin

Irena Fuchsová © 2013

Fotografie na zadní obálce © František Stráník – www.stranik.cz

Fotografie od neznámých autorů, na přední obálce

a v knize: archiv Ireny Fuchsové a Jana Fuchse

Ostatní fotografie v knize: Jan Fuchs, Zdeněk Hejduk, Lubomír

Mazuch, Jaromír Novotný, Vilém Sochůrek, Miroslav Vlček.

© Nakladatelství Beskydy 2013

ISBN: 978-80-87431-19-1

Věnováno všem oblastním divadlům v České a Slovenské republice, které se po 17. listopadu 1989 zapojily do stávky na podporu požadavků studentů, kteří byli večer, 17. listopadu 1989, brutálně zmasakrováni na Národní třídě.

Věnováno všem zaměstnancům oblastních divadel v České a Slovenské republice, kteří svou osobní statečností čelili rodinám, nejbližšímu okolí, sousedům, spoluobčanům, přátelům, kamarádům, nadřízeným v divadlech, soudruhům z Okresních výborů Komunistické strany Československa, funkcionářům Městských a Krajských národních výborů, členům Lidových milicí ad.

Věnováno všem zaměstnancům oblastních divadel v České a Slovenské republice, kteří ve dnech po 17. listopadu 1989, čelili i svému strachu.

Zaměstnanci oblastních divadel v České a Slovenské republice, se ve svých městech, jako jedni z prvních, postavili veřejně na stranu zmlácených studentů, a společně s nimi vstoupili do stávky, což pro většinu z nich znělo 18. listopadu 1989 stejně absurdně, jako nabídka letu na Měsíc.

Když jsem tuto fotografii uviděla začátkem roku 2013 poprvé, zajásala jsem. Dvě moje tety Věry mě vezou v kočárku. V Kolíně, u elektrárny za železničním mostem. Budu mít v knize moji první fotografii po narození! Vzadu na fotografii bylo totiž napsáno: 8. července 1950. Veze mě nejstarší sestra maminky, Věra Sixtová, která se během druhé světové války přestěhovala s manželem do Prahy. Vedle ní jde její švagrová Věra, manželka mého strýce Františka Červína, za svobodna Hroudová. Ti žili už dva roky ve Skuhrově, na Českomoravské vysočině, kde strýc učil. Určitě přijeli do Kolína jenom proto, aby mě viděli! Nechala jsem fotografii zvětšit a ukázala jsem jí mamince (* 1922), aby mi o ní něco řekla, a ona mě připravila o iluze, jak to už devadesátileté maminky někdy rády dělají. „Jak jsi na to přišla, že je to v Kolíně?! To je na Paváku! V Praze! U Střeleckého ostrova! Tam jsme se chodili koupat!“ Takže teta Věra veze svoji dceru Věrušku, která je o něco starší než já, a její bratr František se ženou Věrou, přijeli do Prahy na návštěvu, a všichni se jdou koupat. A přesně tak to je i s touto knihou. Všechno je jinak. Jakákoli podobnost s kýmkoli, je čistě náhodná. Tato kniha je román. Román o dívce, která se narodila v roce 1950 v Kolíně.

1968 – duben – TESLA

Když pan Chmírko, šéf naší malé kanceláře, kde nás sedělo osm ženských, zády k němu, abychom neviděly, co dělá, za sebou zavřel dveře a jako obvykle šel trajdat po fabrice, vrhla se statečná paní Beranová k jedinému telefonu, který stál na jeho stole.

„Zavolám sestře! Dneska je v divadle.“

Zbystřila jsem. Koncem dubna jsem dala výpověď, a protože mi ještě nebylo osmnáct, musí mě za měsíc pustit, a to znamená, že za týden budu bez práce.

Divadlo? Mohla bych tam dělat nápovědu, napadlo mě. Babička by mě to naučila, napovídala u dědy, v jeho kolínském ochotnickém souboru Kollár...

„Paní Beranová, vaše sestra v divadle dělá?“

Moje o třicet let starší kolegyně, obtočená sádlem, ale prorostlá dobrotou, už vytáčela číslo do divadla, ale slyšela mě, přikývla a při čekání, až to její sestra zvedne, mi stačila říct, že dělá na vrátnici.

„Marie, ahoj. Tady Věra. Stavím se odpoledne u tebe, co říkáš?“

Bylo mi úplně jedno, co Marie říká. Můj nápad s nápovědou mi přišel tak geniální, že jsem nemohla čekat ani vteřinu!

Vrhla jsem se k paní Beranové a pověsila se na její tlustou ruku, ve které držela titěrné sluchátko. Ostatní kolegyně zvedly hlavy od šanonů, vytřeštěně koukaly, co se děje, a žádná z nich netušila, že se teď, právě teď, rozhoduje o celém mém životě.

A je pravda, že jsem to v tuto chvíli netušila ani já.

1950–1953

Maminčiny sestry v roce 1940. Dole Eva, Anča má blůzu s lístky, a Věra.

S Kájou

S maminkou a s Kájou

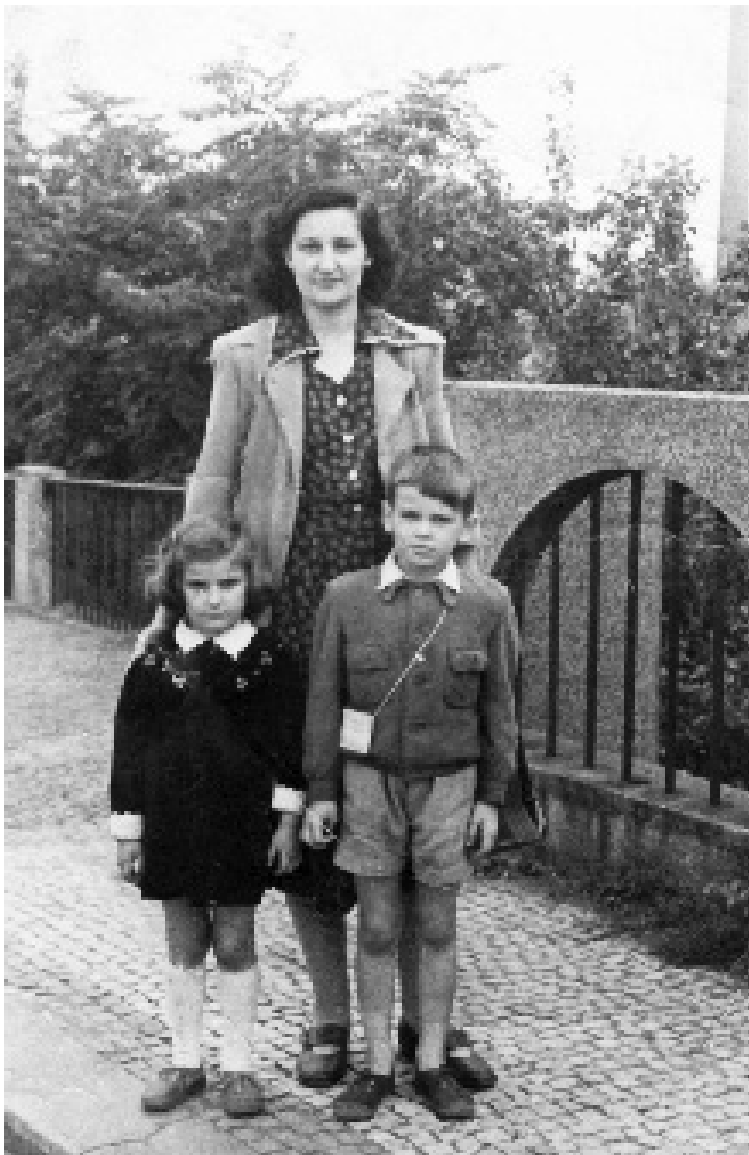

S babičkou, s maminkou a s Kájou, na kolínském mostě

1954

Kolínské posvícení – dopoledne. Jdem státou na kolotoček lázním. Ten den se do mě začala dostávat dětská obrna. Byla jsem od rána protivná.

Kolínské posvícení – odpoledne. Jdeme s maminkou na kolotoče k lázním. Táta už někde sedí na pivu. Protože se ten den do mě začala dostávat dětská obrna, byla jsem od rána protivná. Vzpomínám si nato.

1955

Chcete v krátkosti vědět, jaký byl můj život do té památné chvíle, kdy jsem se pověsila na tlustou ruku paní Beranové a žadonila, aby se, proboha, zeptala své sestry Marie, jestli v kolínském divadle nepotřebují nápovědu?

Nechcete? Nevadí, koho to nezajímá, ať to přeskočí, o nic nepřijde.

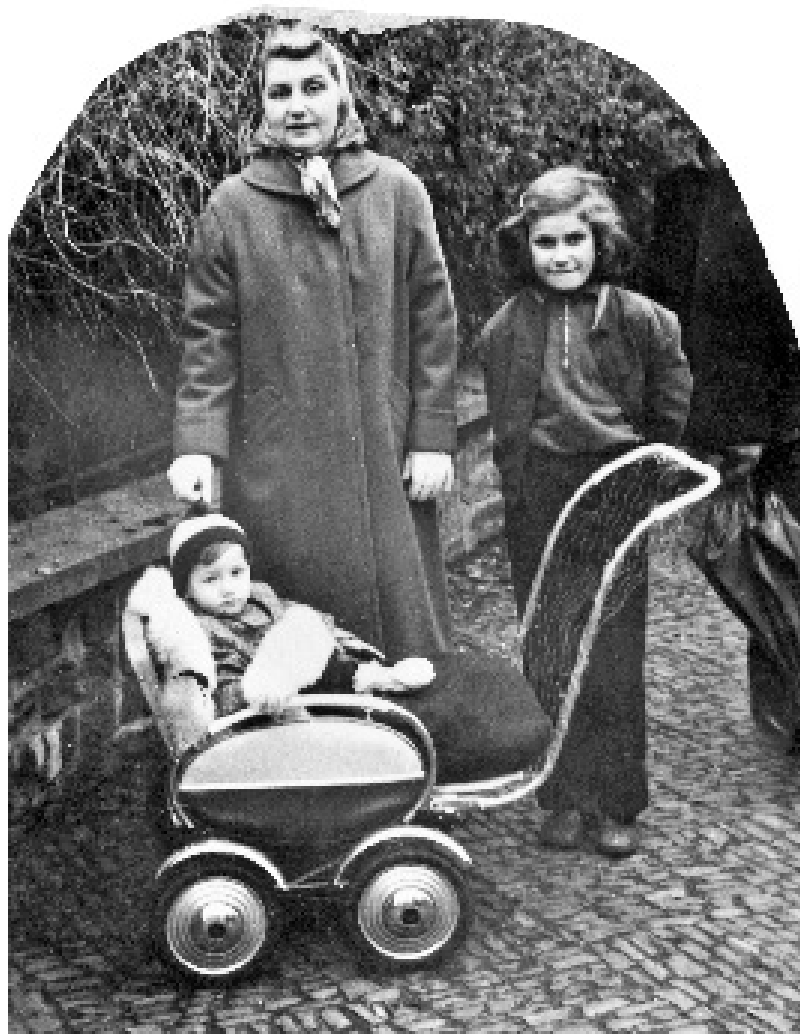
Myslím si, že dospělost přichází, když o sobě začínáme rozhodovat sami.

Poprvé se mi to stalo v roce 1955. Vrátila jsem se ze svého prvního lázeňského pobytu v Janských Lázních, a mým rodičům jsem řekla, že tam už nikdy nepojedu. Nevím, kolikrát mi v dalších letech říkali, že pojedu do lázní, ale bylo to často, a já si pokaždé stála na svém.

„Do lázní už nikdy nepojedu.“

A nejela jsem.

Podruhé jsem jela do Janských Lázní v roce 1999, a to jenom proto, že jsem se tam měla sejít s kamarádkou Mirunkou. Protože tam na mě všechny vzpomínky z roku 1955 čekaly, zákeřně poschovávané v tmavých chodbách v přízemí hlavní budovy, vykukovaly za sochou Krakonoše, pobíhaly po kolonádě, houpaly se v korunách stromů a objevily se i na modrém nebi, řekla jsem panu Fuchsovi, když pro mě přijel po třech týdnech, kterými jsem se propila, abych je přežila, že do Janských Lázní už nikdy v životě nepojedu.

S tetou Evou, mamčinou o rok starší sestrou,
a s bratrancem Josefem, kousek od kolínského hřbitova

S maminkou a s bráškou Františkem, kousek od kolínského hřbitova

1956

Podruhé jsem o sobě rozhodla v roce 1956.

„A čím bys chtěla být, Irenko,“ zeptala se mě teta Eva, sestra mé maminky.

„Budu herečka, Evo.“

Řekla jsem jí, Evo, protože s bratrem Kájou jsme říkali všem svým tetám a strýcům, jmény. Většinou si zvykli, a ti, kterým to vadilo, se s tímto oslovením smířili až v naší dospělosti, kdy jsme je „dorostli“.

„Ale ty přece nemůžeš být herečka, Irenko. Máš nemocnou nožičku. Herečky musí mít zdravé obě nožičky, víš?“

Přikývla jsem.

„Aha. To jsem nevěděla. Tak budu spisovatelka, Evo. Jednou mi vyjde kniha.“

„U tebe je možné všechno, Irenko,“ přikývla Eva.

1962

Čtvrtá třída. Na škole v přírodě.
S největší kamarádkou, Ninou Strakovou.

S maminkou v parku Julia Fučíka

3 ZŠ ve Školské ulici. Pátá třída.

Mám ofinu, pionýrský šátek a stojím
ve třetí řadě odshora.

1963 – Uhelná Příbram

Potřetí jsem o sobě rozhodla v červenci, v roce 1963. Byla jsem na kolínském Zálábí, na dvorku za domem Hroudových, rodičů maminičky švagrové Věry, která se svým manželem Františkem, maminičným bratrem, bydlela v Uhelné Příbrami, kde strýc dělal ředitele základní školy, a Věra byla v domácnosti se třemi dětmi.

Tehdy jsem si celé odpoledne s těmi dětmi hrála, a dva bratrance, deseti a osmi letí a roční sestřenice, na mně doslova viseli.

„Tebe bych potřebovala doma, Irenko,“ řekla Věra, která nás s úsměvem pozorovala z lavičky a labužnický vyfoukla kouř z cigarety. Zbystřila jsem. Doma? Jak to myslíš? To jako v Uhelné Příbrami?

Věru jsem měla ráda. Když si se mnou povídala, věděla jsem, že mě vidí a slyší. Fanda byl hodný, chytrý, nikdy nekřičel, nikdy se nerozčiloval. A hlavně nepil jako táta. Konečně bych se vyspala! Konečně bych mohla spát celou noc, pomyslela jsem si a rychle jsem rozhodla o svém dalším životě.

„Já bych k vám šla hned. A ráda. Pomáhala bych ti s dětmi.“

Děti zajásaly a Věra si představila, co všechno by třináctiletá Irenka zvládla. Bylo toho dost. Takže zbývalo jediné.

„Jíš hodně?“

Asi to pro ni byla důležitá otázka. Jedla jsem hodně a ráda, ale vytušila jsem, že by to nebyla nejlepší odpověď.

„Hm... tak normálně...“

Věra si začala skládat mozaiku pomocnice v její domácnosti a bylo vidět, že ji složila stejně rychle, jak rychle jsem se rozhodla já.

„Pojď sem...“ Položila cigaretu do popelníku, který stál na zemi u lavičky, a objala mě. „Taky bych byla ráda, kdybys u nás byla.“

Řekla jsem to rodičům, nevím kdy a jak, a vůbec si nevzpomínám, jak reagovali. Vzpomínám si jenom na babičku, mamčinu matku, která za mnou jednou přišla, když jsme byly doma samy a zeptala se mě, proč tam chci jít.

„Protože táta pije a hádá se s mámou. Nevyspím se.“

Babička na mě chvíli koukala, už nic neřekla a odešla.

K něčemu se ale musím přiznat. Táta sice pil, ale měla jsem ho ráda. A hádala se spíš máma než on. Kolikrát jsme jí v noci, když táta přišel z hospody a stál nad našimi postelami, s bratrem Kájou říkali, aby už mlčela, aby ho nechala, že usne, ale nedala si říct, a furt něco mlela a furt, a táta se nedal a tak se hádali třeba do dvou hodin. Nijak zvlášť mi to nevadilo, už jsem byla zvyklá a také to nebylo každý den.

Takže tátovo pití to nebylo. Lákala mě jiná zkušenost, jiné zážitky, jiná rodina, jiná škola, jiní spolužáci. Byla jsem prostě hodně zvědavá třináctiletá holka, která se v červenci 1963, v Kolíně nudila.

A tahle znuděná třináctiletá holka nastoupila v září 1963, do osmé třídy, v Uhelné Příbrami.

V deváté třídě jsem jen taktak udělala v Chotěboři přijímací zkoušky na Střední všeobecně vzdělávací školu – tak tehdy někdo na několik let přejmenoval Gymnázium. Jen taktak proto, že jsem na nějakou přípravu kašlala, hlavně na matematiku. Říkala jsem si, že mi Fanda stejně přijetí zařídí, tak co bych se namáhala.

Při přijímacích zkouškách vedle mě posadili hezkého kluka a já s ním hned začala koketovat, a tak jsme byli téměř okamžitě rozsazeni. Jak jsem se později dozvěděla, byl to syn Fandova kamaráda, také učitele, a na rozdíl ode mě udělal přijímací zkoušky nejlépe ze všech.

Také jsem po něm nemusela hned vyjždět! Mohla jsem od něho všechno opsat a bylo by.

Nakonec jsem přijímací zkoušky udělala také, ale jediné díky tomu, že jsem byla dobrá v češtině, jinak by mi nepomohlo ani deset strýčků Fandů – ředitelů.

V červnu 1965 mi bylo patnáct let, skončila jsem v Uhelné Příbrami devátou třídu, byla jsem přijatá na chotěbořskou SVVŠ a můj život by mohl pokračovat dál na Českomoravské vrchovině, s vesnickými láskami, které jezdily na motorkách, s vesnickými tancovačkami, s každodenním dojížděním autobusem z Uhelné Příbrami do Chotěboře, s volností, kterou bych určitě patřičně využívala, ale já se rozhodla, že po prázdninách nastoupím na SVVŠ do Kolína.

Cítila jsem, že mi Uhelná Příbram začíná být malá.

Fanda s Věrou si oddychli.

1967

Počtvrté ke mně dospělost nakoukla v dubnu 1967, a já opět změnila svůj život.

Zařukala jsem tehdy na ředitelnu a řekla panu řediteli Haňkovi, že si moji rodiče nepřejí, abych dál chodila do školy, a chtějí, abych studium ukončila.

Byla jsem ve druhém ročníku. I když jsem se skoro vůbec neučila, prolézala jsem s průměrnými známkami, čtyřek bylo sice víc, ale nepropadala jsem.

Mé rozhodnutí odejít ze školy, mělo několik důvodů.

„Chtěla bych studovat na novinářské fakultě,“ odpověděla jsem na otázku naší třídní profesorky, když se nás na začátku prvního ročníku ptala, co chceme dělat po maturitě. Chtěla jsem být spisovatelkou, a nejenom, že jsem chtěla, také jsem už teď pořád něco psala a hlavně jsem četla, četla a četla – prostě mi novinářská fakulta přišla pro budoucí spisovatelku jako škola nevhodnější.

Profesorka tehdy zavrtěla rezolutně hlavou.

„Tam nemáš šanci se dostat. O tom vůbec neuvažuj.“

Seděla jsem jak nakopnutá slepice a říkala si, tak co tedy na téhle škole dělám? Já chci přece psát! Chci být novinářka. A spisovatelka! Chci, aby mi vyšla kniha!

Kromě tohoto zklamání pomohl k mému rozhodnutí odejít ze školy, i můj táta, který mi od první chvíle, kdy jsem se vrátila z Uhelné Příbrami, s tím, že budu studovat na SVVŠ, valil do hlavy, střízlivý nebo opilý, že jsem měla jít do TESLY a vyučit se tam! Ano! Měla ses vyučit v TESLE a ne chodit dál do školy! Na co ti bude škola? Na co ti bude maturita?

A potom tomu dost napomohlo, že jsem dostala ve druhém ročníku, v pololetí, trojku z chování. Moje třída tehdy jela na hory, a já, se svojí nohou po obrně, zůstala doma. Oni se na horách neučili, ale já se měla chodit učit do vedlejší třídy. To jsem brala jako nespravedlnost, a tak jsem zůstala celý týden doma, a dostala jsem za „neomluvené“ hodiny trojku z chování, a to byl poslední hřebíček.

Škola mě definitivně přestala bavit.

Četla jsem. Pořád jsem četla. I při vyučování. V té době jsem hltala Dostojevského. Četla jsem od něho jednu knihu za druhou, a četla jsem i při hodinách a ředitel Haňka si toho jednou všiml.

„My počkáme, až si to dočtete,“ řekl mi, a já mu poděkovala a dočetla si Zločin a trest.

Ano, Dostojevskij mohl za to, že jsem začátkem dubna 1967 zaťukala na dveře ředitelny a řekla panu řediteli Haňkovi, že si moji rodiče nepřejí, abych školu dál navštěvovala. Rodiče o tom nevěděli a myslím, že jim to bylo srdečně jedno. Otcí určitě. Tomu se přiblížil jeho sen o TESLE.

Byla jsem měsíc doma a snažila si své příživnické nicnedělání odpracovat. Uklízela jsem celý byt tak, jak se u nás v životě neuklízelo, ale byl rok 1967, bylo mi sedmnáct, všichni museli někde pracovat, a otec začal být z mého příživnictví nervózní, a tak jsem si pomalu zvykala na myšlenku, že se tedy půjdu zeptat do té „jeho“ TESLY a poprvé v životě požádám o práci, ale pak jsem dostala angínu, a poprvé v životě jsem polykala penicilin, aniž bych věděla, že na mě čeká, do třetice, ještě jedno poprvé.

Když mi bylo trochu líp, přivedl bratr Kája k mé posteli svého kamaráda Slavoj. Asi jsem se mu se zabaleným krkem a v noční košili po babičce, zalíbila, počkal si, až doberu penicilín a začátkem května mě pozval odpoledne na procházku k Labi.

Krásně povídal, vedl mě podél Labe proti proudu, dál a dál, pořád povídal, já ho poslouchala ani nemukala a vůbec mě nenapadlo, co po mně bude za chvíli chtít, došlo mi to, až když na trávu položil svůj šusták, a na šusták položil mě, a já mu řekla, že ne, že nechci, protože jsem se strašně bála, a on se málem zhroutil, že prý s TÍM TEĎ už nemůže nic dělat! Že TEĎ mu prostě nemůžu říct, ne! Že on by nepřežil, kdyby TEĎ nic nebylo! Že prostě TEĎ už TO musí být!

A prosil mě, prosil, a tak jsem ho nakonec nechala, aby si TO udělal, když musí, a na to, že TO bylo poprvé, to vůbec nebylo strašné TO, protože Slavoj nebyl žádné béčko, ale o šest let starší proutník.

A když jsme šli potom zpátky k městu, Slavoj přede mnou, já za Slavojem, zase mluvil a mluvil, ale já ho už neposlouchala, protože jsem byla našťvaná.

Říkala jsem si, že mě Slavojovi tutově prodal můj bratr Kája za dvě piva! Nebo za tři. Ano, už tehdy jsem svého bratra Káju, o dva roky staršího, podezřívala, a podezírám ho i dneska, že prodal moje panenství Slavojovi za dvě piva. Nebo za tři.

„Měla sis tam radši strčit klacek,“ řekl mi Kája, když jsme s matkou za čtrnáct dní šílely, protože jsem to nedostala. Dva roky do mě hustil poezii Ginsberga a Corsa, a jeho praktická, nicméně pozdní rada, mi přišla tak roztomile beatnická, že jsem si ji ani nemusela nikam zapisovat, protože jsem věděla, že na ni nikdy nezapomenu.

Objednala jsem se na gynekologii, a když jsem tam měla jít, dostala jsem to.

Nikdy jsem neviděla matku tak šťastnou! Musela jsem jí dokonce ukázat, že opravdu krvácím, i když mi to přišlo

trapné a primitivní, ale musela jsem. Strašně to prožívala, a přitom o nic nešlo. Kdybych totiž byla opravdu v jiném stavu, nemusela bych jít do té blbě tátovy TESLY, protože bych se vdala a měla miminko.

Se Slavojem jsem se totiž během těch čtrnácti dnů sešla u babičky v jejím bytě o poschodí níž, to zařídil také kuplíř Kája, byli jsme tam sami, já Slavojovi řekla, že jsem to ještě nedostala, a Slavoj řekl, že si mě vezme. A hned se chtěl se mnou milovat podruhé, když prý teď budeme manželé, ale já odmítla.

To víš, že jo, koupil sis mě od Káji za dvě nebo tři piva, tak už mě nikdy v životě mít nebudeš, řekla jsem si a tak to také bylo. Jednou a dost.

Nicméně když jsem to dostala, o svatbě jsme už se Slavojem nemluvili, i když jsme se vídali často, protože k nám chodil za Kájou. Ráda jsem ho neměla, a nevím, proč bych si ho tedy měla brát, a tak se na mě zase začala šklebit tátova TESLA.

Jsi nemakačenko, to jsem od něho slyšela pořád, dokonce ho podezírám, že v té době přestal chodit i do hospody a šel z práce hned domů, aby mi mohl říkat nemakačenko, seš nemakačenko, koukej už jít někam dělat, nemakačenko!

A tak jsem se šla koncem května 1967 zeptat do TESLY, jestli někoho nepotřebují k pásu, ale tam měli plný stav. Co potřebovali, byla mzdová účetní do vzorkovny, protože ta, co tam byla, měla každou chvíli rodit, a oni za ni nikoho neměli. Maturitní ročníky ještě seděly ve školních lavicích, a tak vzali mě.

Druhý den jsem nastoupila v šest hodin ráno, těhotná mzdová účetní mi během osmi hodin vysvětlila svoji – moji práci, druhý den už do práce nepřišla a třetí den rodila.

Zůstala jsem sama v kanceláři, která vypadala jako skleněná kukaň – byla totiž nalepená k dílně a místo stěn, měla skla. Seděla jsem tam se šedesátiletým vedoucím a jeho čtyřicetiletým zástupcem a z dílny, skrz ta skla, po mně mlsně

koukalo šedesát chlapů. V Tesle sice pracovaly většinou ženy, ale ve vzorkovně, kam jsem nastoupila jako mzdová účetní, pracovalo šedesát chlapů a jenom deset ženských.

A téměř všem jsem měla dělat výplaty! Poprvé v životě jsem slyšela o píchacích kartách neboli píchačkách, o paragrafech, dovolených, nemocenských, náhradních volnech, přídavicích na děti, o dekadách, pracovních výkazech, o výplatních páskách, ale zvládla jsem to. A nejenom tohle. Zvládla jsem i něco jiného a vůbec nevím, jak se mi to podařilo, protože jsem se o to nepokoušela.

Zamilovali se do mě skoro všichni chlapi ve vzorkovně.

„Kdyby naše manželky věděly, o čem se nám celou noc zdá, vykoply by nás z baráku, a ráno by na tebe před vrátnicí TESLY čekalo šedesát vlčáků s kufry,“ řekl mi jednou jeden z nich. Přitahovala jsem je, provokovala jsem je a vůbec nevím, čím.

Měla jsem za sebou první sexuální zkušenost se Slavojem, jednu jedinou, a věděla jsem, že do druhé hned tak nepůjdu. A oni ze mě tuhle moji jednu jedinou zkušenost cítili, a poznali i to, že ani jednomu z nich nedám. Tohle zjištění pro ně musela být ďábelská kombinace, jinak by se do mě skoro všichni nezamilovali!

Píšu – skoro –, ale nemusela bych. Na dílně totiž bylo pět – šest mužů, kteří se sice tvářili, že o mě zájem nemají, ale tvářili se tak jenom proto, že přímo ve vzorkovně nebo v TESLE pracovaly jejich ženy či dívky. Když jsem s nimi byla sama, zkoušeli to na mě také!

No... tak dobře. Nebudu lhát.

Na tři muže ve vzorkovně, výše popsaná ďábelská kombinace, nepůsobila. Na tři.

1968 – Tesla

Účetní se po půlroční mateřské dovolené vrátila, a mně nabídli na osobním oddělení jiné místo, protože jsem se prý i bez vzdělání osvědčila, a TESLA o mě nechce přijít. Tak jsem to zkusila, ale v té druhé kanceláři mě to nebavilo.

Bylo nás tady osm ženských a za našimi zády seděl vedoucí, pan Chmírko, který nedělal celý den nic. Naštěstí často z kanceláře odcházel, takže jsme si mohly povídat. Jakmile se vrátil, žádná z nás už nepromluvila.

Jediný, kdo během těch pár měsíců, co jsem tady pracovala, zavtipkoval, jsem byla já.

Paní Beranová se tehdy nahřívala u topení a pan Chmírko stál kousek od ní. Nevím, jak se jí to povedlo, ale spálila se o topení a vykvikla.

„Já myslela, že vás pan Chmírko štípl,“ řekla jsem a celá kancelář, kromě pana Chmírka, vybuchla smíchy. Nikdy před tím a nikdy potom, jsme se tak nezasmály.

Vsadím se, že se to z kanceláře dostalo ven na dílny a všude se říkalo, jak jsem si myslela, že Chmírko štípl svoji podřízenou do zadku, a všichni se tomu škodolibě smáli, protože celá TESLA věděla, že má na každé dílně své obdivovatelky, kterým věnuje svou přízeň, a on i obdivovatelky si bláhově myslí, že o nich v TESLE nikdo neví...

Takže jsem jednou zavtipkovala, jinak jsme tiše, beze slova pracovaly, a když pan Chmírko odešel z kanceláře, povídaly jsme si.

Jednou si například ostatní začaly vypravovat, v kolika letech přišly o panenství. Čtrnáct, patnáct, maximálně šestnáct let. Já se svými sedmnácti lety byla troškař.

„Já o to přišla v šestnácti,“ prohlásila jsem hrdě, když na mě přišla řada, ale stejně mi nevěřily. Prý kecám. Prý jsem o to musela přijít daleko dřív.

Naše práce spočívala v tom, že jsme chodily na dílny a zapisovaly, kolik kusů jednotlivých součástek se za směnu

udělalo. Byly to strašné nervy, protože když jsme se vrátily do té blbě kanceláře s Chmírkem za zády, tak jsme ty vyrobené součástky musely zapsat do šanonů, což by nebyl problém, ale každý vyrobený kus měl v šanonu omezený počet listů a hlavně, na těch omezených počtech listů, byl i omezený počet vyrobených kusů!

Například jedné součástky se smělo vyrobit jenom tisíc kusů za měsíc, ale na dílně jich nasekali jedenáct tisíc za jeden jediný den?! A co teď s tím? Kam to mám napsat, když v šanonech už žádný list na tuhle blbou součástku není?

Fakt už nevím, jak jsme to dělaly, ale vždycky jsme to někam napsaly. A tak se na dílnách furt vyrábělo nad plán, furt se vyrábělo něco, co vlastně teoreticky nebylo potřeba, protože plán toho tolik vyrábět nechtěl, a stejně se to vyrábělo. Ten plán byl asi blbý a všichni to věděli a nešli podle něho, jinak si to neumím vysvětlit.

Do toho mi začala jít na nervy pevná pracovní doba a hlavně píchačí karty. Píchačky. Každý zaměstnanec si musel odpíchnout před šestou hodinou a pak na konci pracovní doby, ve čtrnáct hodin.

Vadili mi zaměstnanci, kteří se schovávali před čtrnáctou hodinou za budovami kolem vrátnice. Byli jako mravenci, v dlouhých řadách se na sebe mačkali, nalepení podél zdí, a jak zahoukalo čtrnáct hodin, vyrojili se ze všech stran a hnali se k vrátnici a k píchačkám, honem, honem, už aby byli venku a hurá k autům, na autobusy, na vlak, pryč z fabriky, hurá domů, hurá do života, protože žít začínáme až teď, když si odpícháme...

Ráno se píchačky daly přežít, jak jsme přišli, tak jsme si odpíchli, ale odpoledne? Hrůza.

Vyvlékala jsem se z toho tak, že jsem zůstávala přesčas, to znamená, že jsem šla z práce třeba v 15.00 h. Nebo v 16.00 h. Pak jsem mohla jiný den odejít dřív, třeba už ve 12.00 h. Ano, tyhle výjimečné odchody mi pomáhaly přežívat píchačky ve 14.00 h. a lidské mravence, poschovávané kolem vrátnice.

Ale hlavně mi vadila práce, která se do zblbnutí opakovala a nedávala smysl.

Jedním příjemným zpestřením byla svačina, kterou nám nosila svačinářka. Mně nosila každý den dvacet deka polského salámu vcelku a tři rohlíky. Nebo pět? To už nevím. Asi pět. Na oběd jsem nechodila a tři rohlíky by mi na osm hodin nestačily, protože jsem ráno nesnídala.

Druhým zpestřením byly dvě lesby z vedlejší dílny, které chodily kouřit na záchod, a já byla jediná, kdo se tam s nimi bavil, i když jsem nekouřila.

V březnu 1968 jsem se šla zeptat na osobní oddělení, jestli mě pustí, když dám měsíční výpověď, a jedna úřednice mi řekla, to víte, že vás pustí, oni mají teď nahnáno.

Dodnes tu větu slyším. Nepochopila jsem ji tehdy, a nechápu ji ani dneska. Oni. Kdo byli v TESLE, v březnu 1968, oni?

Nakonec mě opravdu za měsíc pustili. Koncem března, když jsem dala výpověď, mi ještě nebylo osmnáct, proto mě pustit museli, ať už „oni“ byl kdokoli.

Během dubna jsem přemýšlela, kam půjdu dělat, ale nic mě nenapadlo. A pak řekla paní Beranová tu důležitou větu!

„Zavolám sestře. Dneska je v divadle.“

A já se jí okamžitě pověsila na ruku, ve které držela sluchátko.

„Paní Beranová, zeptejte se jí, jestli nepotřebují nápovědu! Řekněte jí, že chci dělat nápovědu!“

Visela jsem na její tlusté ruce jenom chvíli, protože mě odhodila, ale hned se na mě usmála, a zašeptala, počkej chvíli, Irenko!

Něco si se sestrou domlouvala a pak se jí konečně zeptala.

„Nepotřebujete nápovědu, Marie? Irenka dala výpověď a hledá práci.“

Chvíli poslouchala a pak se rozčílila.

„Ne, Marie, tak to tedy ne! To v žádném případě. Irenka přece nebude uklízet! Tak ahoj, v půl třetí jsem u tebe.“

Položila sluchátko, a našťavaně vrtěla hlavou.

„Ségra je úplně blbá. Že prý hledají uklízečku! Odmítla jsem to! Slyšela jsi to, ne? Irenko, ty přece nebudeš uklízet!“ Zrudla rozčilením a já přikyvovala, abych ji uklidnila.

Samozřejmě, že nebudu uklízet. Jsem přece bohém. Zrovna teď mě tahá do postele jiný kolínský bohém – malíř, a ještě netuší, že se mu to nepodaří. A také píšu povídky jednou větou, jako moje láska William Faulkner, ale musím na sobě ještě hodně makat, protože těm svým dlouhým větám nerozumím, i když jsem je napsala, a spisovatel přece píše proto, aby něco sdělil čtenářům, tak by mu čtenáři měli rozumět, ale když ani já nevím, co jsem napsala, tak jak by to mohl vědět můj čtenář? Asi to moje psaní ještě není to pravé.

Dobře, spisovatelka zatím ještě nejsem, ale bohém jsem, to tedy jo. A bohém přece nebude uklízet!

Odpoledne jsem jela z TESLY autobusem kolem divadla a nemohla jsem z té budovy spustit oči. Jako když ji vidím poprvé, fakt! Doslova mě do sebe vcucávala! Přitahovala mě k sobě! Byl to zvláštní, intenzivní pocit.

Autobus dojel na náměstí, já vystoupila, a ten zvláštní, intenzivní pocit zůstal mezi mnou a divadlem, viset jako pupeční šňůra. Viděla jsem ji! Ano. Stála jsem koncem dubna 1968, u kašny na kolínském náměstí, bylo půl třetí odpoledne, náměstí bylo rozpálené sluncem, všude kolem plno lidí, kteří šli, stejně jako já, z práce, a všichni se vyhybali pupeční šňůře, která se vznášela mezi mnou a divadlem, a měřila sedm set třicet dva metrů.

Nedalo se s tím nic dělat. A já s tím ani nic dělat nechtěla. Cítila jsem, že už jsem v divadle. Už tam uklízím. Uklízím v divadle a zároveň píšu, protože budu spisovatelka a jednou mi vyjde kniha.

Ano! TO budu dělat.

Ano! To CHCI dělat.

Chci být uklízečka v divadle a spisovatelka.

Celou noc jsem se převalovala, celé dopoledne v práci jsem si zasněně představovala, jak chodím s koštětem po

divadle, a když jsem jela odpoledne autobusem z TESLY, nejela jsem až na náměstí, ale vystoupila jsem u divadla a poprvé jsem do něho vešla bočním vchodem pro zaměstnance.

U okénka vrátnice jsem vrátné řekla, že se jdu zeptat na místo uklízečky, a sotva jsem to dořekla, zvedla se ženská, která tam seděla a vyšla z vrátnice na chodbu, kde jsem stála.

Byl to blondatý generál, s vlasy, spletenými do copu kolem hlavy.

Blondatý generál, zvyklý řešit válečné situace a velet do útoku.

Zlatovláska. Budu jí říkat, Zlatovláska, řekla jsem si a usmála se na ni.

Sjela mě pohledem, v ruce cigaretu.

„Vy chcete uklízet?“

„Chci,“ přikývla jsem a představila si, co právě teď Zlatovláska vidí. Štíhlou hezkou holku s vlasy na ramena a v minisukni. Jasně, že jsem nosila minisukně, i když jsem měla levé lýtko po obrně slabší. Byla jsem mladá. Proč bych nenosila minisukně?

Krátké sukně jsem nosila ještě v roce 1975, než se mi narodil Filip, ale ode dne, kdy se narodil, jsem začala nosit kalhoty a maxisukně. Nikdy potom jsem už nohu neukázala. Jeho narozením mi narostlo sebevědomí, a právě proto jsem si řekla, že teď musím být dokonalá alespoň na pohled, když ve skutečnosti nejsem. Musím svoji nedokonalost schovat, aby mému synovi nikdy nikdo nemohl říct, tvoje máma má slabší nohu. My, postižení, máme přibližlé myšlenkové pochody, co?

„Kde pracujete,“ vyptávala se Zlatovláska dál.

„V TESLE. V kanceláři. Ale dala jsem před měsícem výpověď. Od 1. května jsem bez práce.“

„Vy pracujete v TESLE v kanceláři? A vy chcete jít uklízet?“

„Chci.“

„Já vás vezmu, ale musíte mi tady aspoň rok vydržet.“

„Vydržím tady dva roky, protože chci dělat nápovědu, až vaše nápověda odejde za dva roky do důchodu. Včera jsme sem volaly s paní Beranovou a...“

„Já potřebuju uklízečku,“ přerušila mě Zlatovláška. „Uklízí se od šesti do deseti.“

Blaženě jsem se usmála. Budu mít plno času na psaní!

„Tak to budu mít celý den volno,“ vydechla jsem blaženě, ale Zlatovláška mě hned vyvedla z omylu.

„Ne. Nebudete mít celý den volno. Večer vás potřebuju v šatně.“

K blaženému úsměvu a k blaženému vydechnutí jsem přidala blažené vzdychnutí.

„Tak to budu mít dýško!“

Vzdala to. Pochopila, že jsem opravdu odhodlaná uklízet a podezírám ji, že jsem jí v tu chvíli byla sympatická! Možná její sympatie ke mně trvala minutu, možná dvě, ale to mi bylo srdečně jedno. Důležité bylo, že jsem na Zlatovlášku teď, v tuhle chvíli, zapůsobila a ona mě přijala jako uklízečku a šatnářku do kolínského divadla, a můj nástup proběhl přesně tak, jak jsem si ho předcházející, probdělou noc, naplánovala. Byl až příliš jednoduchý na to, abych ho považovala za pátý stupeň k dospělosti, ale je pravda, že změnil celý můj život.

Jakmile to Zlatovláška vzdala, daly se věci do pohybu, protože, jak jsem správně vytušila, Zlatovláška byla všeho schopný generál, a vůbec nevadilo, že má kolem své palice, omotaný blondatý cop.

Během následujících deseti minut jsem se stala uklízečkou a šatnářkou v kolínském divadle, s nástupem od 1. května 1968.

1968 – Krajské divadlo Kolín

Ráno od šesti do deseti jsem uklízela, pak jsem měla volno, což znamená, že jsem si četla, psala, a s kamarády chodila do kolínských hospod. Amerikan, Rychta, Savoy, Labužník, Centrál, Hrádek. Jednou jsme chtěli s kamarádem Bobem Bukovským – bohémem a malířem, projít všechny kolínské hospody a v každé si něco dát. Nezvládli jsme to. Skončili jsme kousek pod nemocnicí, v hospodě Na Bezovce.

Dvě deci vína stály pět korun, a protože jsem jako šatnářka někdy dostala za večer i dvacet korun dýško, zařadila jsem se mezi svými bohémскими kamarády do kategorie MB – movití bohémové.

Přes den jsem se tedy nenudila, a večer, když bylo představení, jsem přišla o půl sedmé do divadla, stáhly jsme s ostatními uvaděčkami a šatnářkami, potahy ze sedadel, uklidily je pod pulty šaten, v sedm se rozsvítily ochozy, začali přicházet první diváci, a to už jsem stála připravená za pultem šatny, před sebou šatnový bloček. Za každý vydaný lístek jsme Zlatovlásce odváděly korunu, a co bylo navíc, bylo naše. Moje.

Jak říkám, byla jsem Irenka MB, movitý bohém.

Když začalo představení, uplatila jsem paní Kárníkovou, moji kolegyni v šatně, čokoládou, kterou jsem předtím koupila na balkoně v bufetu, aby hlídala kabáty i za mě, a vklouzla jsem do hlediště, kde jsem z poslední řady, bez dechu, sledovala každé představení od začátku do konce.

Tyhle dva roky, kdy jsem čekala, až půjde nápověda do důchodu, byly nejšťastnější v mém svobodném životě, a to i přesto, že mi nikdo neslíbil, že budu za dva roky nápovědu dělat.

Stačilo mi ke štěstí, že jsem už nepracovala v TESLE.

Často jsem teď, když jsem uklízela například mezi řadami v hledišti, kde byla v té době dřevěná podlaha, a já ji vkleče drhla, vzpomínala na moji roční zkušenost s píchačkami,

na kterých se označovaly příchody a odchody z práce, na kancelář s osmi mlčícími ženami, s Chmírkem za zády, na nesmyslné zápisy o (ne)vyrobených součástkách, na celou tu velkou kolínskou fabriku, a byla jsem šťastná, že se to všechno ode mě vzdálilo tak rychle a do takového nedohledna, jako by to nikdy v mém životě nebylo.

Ale nelitovala jsem! Rok v TESLE byl pro mě obrovská životní zkušenost. Jeden den jsem byla sedmnáctiletá studentka SVVŠ a druhý den jsem dělala výplaty sedmdesáti lidem. Poznala jsem život v továrně, na dílnách a v kancelářích, poznala jsem všehochuť charakterů, protože jsem se odmalička uměla dívat, poslouchat a nasávat do sebe všechno jako houba, a také jsem... ano!

Také jsem poznala v sedmnácti letech zájem mužů. Nezpoutaný zájem samců. To nebyli kanárčí v kleci, to byli orli, kroužící nad kořistí. Mladí, starší, i nejstarší. Byla jsem doslova zkrápěná každodenním, celodenním zájmem několika desítek chlapů a mé ženské sebevědomí rostlo jako nejlépe hnojená kytka.

Co víc si mohla přát sedmnáctiletá holka, plná komplexů z nohy po obrně?

Nikdy potom jsem na rána ve vzorkovně nezapomněla.

Přišla jsem před šestou hodinou a k naší prosklené kukani, přilepené k dílně, jsem musela projít úzkou chodbou mezi skříňkami, které byly po obou stranách chodby, a byly otevřené, protože před každou skříňkou stál chlap a převlékal se.

Bylo to stádo polonahých těl, která se o mě otírala, i já se o ně musela otírat, místa bylo málo, a jejich polonahá těla byla všude a mezi těmi polonahými těly byla otevřená ta dvířka skříněk, takže to byl takový můj každodenní ranní slalom mezi jejich těly, co skříňka, to jiný dotyk, a bez dotyku to nešlo, jinak bych uličkou neprošla a já projít musela! A co nejrychleji!

Měla jsem totiž před sebou první ranní úkol mého pracovního dne!

Starý vedoucí si totiž každé ráno v naší kukani – kanceláři, připravil do sítka čaj a dal vařit vodu. Nic víc neudělal. Připravil do sítka čaj, sítko položil do hrníčku, dal vařit vodu, a pak si sedl ke svému stolu a koukal skrz skleněnou stěnu do prázdné dílny.

Dílna byla prázdná, protože všichni chlapi stáli pořád ještě polonazí u svých skříněk a čekali, až přijdu, protáhnou se kolem nich, otřu se o ně, voda se už vařila, na hrníčku čekalo sítko s čajem, a já se zatím otřela o třicátého druhého polonahého chlapa a ještě na mě dalších dvacet polonahých těl čekalo, ale také na mě čekala ta vroucí voda v konví, a když jsem se konečně těmi chlapy prodrala, jako polem s vysokým obilím, vpadla jsem do naší skleněné kukaně, hodila tašku na svoji židli, a...

... zalila jsem vroucí vodou sítko s čajem.

Uf. Splněno.

Už tehdy mě to napadlo a dnes, s odstupem skoro půl století, to vím určitě.

Ti chlapi ve vzorkovně se na naše společná rána těšili. Užívali si je. Možná se i za těch šest měsíců, kdy jsem dělala ve vzorkovně mzdovou účetní, zvedla produktivita práce.

Obdarovali jsme se oboustranně. Oni mi dali, v mých sedmnácti letech, na začátku mého ženského života, celoživotní sebevědomí. A i když jsem se později chovala ve svých vztazích nesebevědomě, chovala jsem se tak vědomě. Mé celoživotní sebevědomí mi to dovolilo, protože chápalo moji nespoutanou zvědavost. Chápalo, že chci poznat co nejvíc. Že chci prožít mnoho různých situací a získat mnoho různých zkušeností, abych měla o čem psát. Bylo to nutné a mně se to podařilo.

Ano. Díky celoživotnímu sebevědomí, které mi v roce 1967, dali chlapi ve vzorkovně v kolínské TESLE, jsem svůj život neodflákla.

A taková jsem přišla do kolínského divadla. Vysoká, štíhlá, osmnáctiletá holka, s vlasy na ramena, s celoživotním sebe-

vědomím v očích, ze kterých, kromě celoživotního sebevědomí, koukala i budoucí spisovatelka, která byla přesvědčená, že už teď, ano, už teď, píše nádherné povídky, i když některým úplně nerozumí.

Budoucí spisovatelka měla na sobě černé montérky s lacem, které si hrdě koupila, a hrdě je v divadle při úklidu nosila, chtěla v nich dokonce chodit i ráno z domova, tak byla hrdá na to, že uklízí a v divadle k tomu, ale otec s matkou jí to rozmluvili a byla to jedna z mála věcí, které jí rozmluvili. Měli pravdu, to budoucí spisovatelka uznala časem sama, a byla to jedna z mála věcí, ve které měli její rodiče pravdu.

Tohle stvoření tedy uklízelo od šesti hodin do necelých deseti, prostory pro diváky. Ochozy kolem šaten, hlediště, WC pánské i dámské, levé i pravé schody na balkon, pokladnu na jedné straně vestibulu, a naproti pokladně kancelář výtvarníka, vestibul i schody před divadlem.

To byl můj rajón. Moje království, na které jsem byla hrdá.

Není divu, že Šakal, první herec kolínského divadla, do slova zešílel, když mě pár dnů po mém nástupu do uklízecí čtyry, poprvé uviděl v ochozu, jak se oháním koštětem.

Chtěla jsem se mu představit, ale nešlo to! Nevnímal mě! Byl v šoku! Oči mu šilhaly, jak nevěděl, kam se má na mně podívat dřív, a po několika vytřeštěných, němých vteřinách, se ode mě prudce otočil a pádil k vrátnici.

„Kdo to je?! Kdo to je?!“

Jeho hluboký hlas se rozléhal celým divadlem, ale sestra paní Beranové, vrátná Marie Masopustová, které se říkalo Sally, podle redaktorky Mladého světa, která radila čtenářům v milostných vztazích, ho překřičela.

„To je naše Irenka, pane Šakal! Děkala v TESLE, v kanceláři! Ale chce dělat nápovědu! Tak ji naše Zlatovláska vzala zatím jako uklízečku! Líbí se vám, co, pane Šakal?“

Jasně, že jsem se mu líbila, ale on se mi také líbil! A jak! Zнала jsem ho z kolínských ulic, věděla jsem o něm, že je to

kolínská hvězda, a jednou, asi rok před tím, než jsem začala v divadle uklízet, jsem ho potkala kousek od našeho domu, v Husově ulici.

Šel od spořitelny po obrubě chodníku. Přímo proti mně. A já šla od náměstí ke spořitelně, také po obrubě, chodilo se mi totiž po ní dobře, netlačily mě dlažební kostky do chodidel, takže jsme oba šli proti sobě po obrubě, a mně se roztlouklo srdce a říkala jsem si, neuhnu ti!

Neuhnu! Neuhnu! Neuhnu!

To bylo moje první setkání se Šakalem, na které se on, když jsem mu ho jednou připomněla, nepamatoval! Zastavili jsme se tehdy asi dvacet centimetrů od sebe a... jasně, byla jsem to já, kdo uhnul! Přece jenom to byl TEN herec! Známy kolínský Šaka! Musela jsem uhnout.

Tohle naše první setkání skoro tělo na tělo, se stalo v Husově ulici, naproti knihovně, kousek od našeho domu č. p. 49, který stojí vedle spořitelny, kam jsem stěží došla, jak se mi rozrušením rozklepaly nohy!

Když se Šakal od Sally dozvěděl, kdo jsem, okamžitě se do ochozu vrátil a už se ode mě nehnul. Koukal na mě, čuchal ke mně, dotýkal se mě. Měl velké, hnědé oči, které ze mě nespustil! Cítila jsem, že je ze mě v transu a byla jsem nadšená!

On mě miluje! Šakal se do mě právě teď zamiloval! Pár dnů tady uklízím a už se do mě zamiloval nejlepší herec z kolínského divadla! Ale já ho také miluju! A když se dva milují, tak se, co? Vezmou!

Budu se jmenovat Irena Šakalová!

Páni!

Spisovatelka Irena Šakalová!

Kdyby nemusel jít zkoušet, tak by tam stál, nalepený na mně, celé dopoledne! Naštěstí za ním přišel inspicient, malý, štíhlý chlápek, sjele mě pobaveným pohledem, řekl, Šáko, čekáme už jenom na tebe, pojď a nezdržuj se s tím pofidérním stvořením, a Šakal nerad odešel zkoušet, a já se šla konečně

převléknout ze svých pracovních kalhot s laclem, na dámský záchod.

Moje dámy, jak jsem říkala svým třem kolegyním, paní Mejstříkové, paní Kárníkové a paní Vyhlídkové, kterým bylo dohromady tři sta let, šly domů už před půl hodinou, ale moc se jim nelíbilo, jak se na mě Šakal lepí.

„Viděla jste? Kouká na Irenku, až z toho slintá,“ ušklíbla se paní Mejstříková na paní Kárníkovou a ta mávla rukou.

„Nevšímejte si toho.“ Ale než šly domů, přišly se ještě obě podívat, jestli už ode mě odešel, a když odcházely, obě nespokojeně vrtěly svými šedivými hlavičkami s trvalou.

To paní Vyhlídková z Vejfuku, ta byla jiná. Přišla k nám, i když se strašně styděla, a celá červená se mě zeptala, jestli už půjdu domů. Chtěla mě od něho osvobodit, to mi bylo jasné, ale já od něho nechtěla osvobozovat! Proč?!

Vždyť je to můj budoucí manžel!

Když jsem se převlékala na záchodě, koukla jsem na sebe do zrcadla, a s překvapením jsem zjistila, že jsem ze Šakala celá krásně rozjívěná! Potěšilo mě to!

Čeká mě krásný, rozjívěný den!

A tak jsem uklízela v květnu, uklízela jsem v červnu, pomalu jsem poznávala i ostatní herce, nejenom Šakala, na kterého jsem působila jako med na mravence, seznamovala jsem se se švadlenami, s truhlářem, údržbářem, znala jsem už všechny hasiče, kteří mívali službu při představeních, uvaďečky a šatnářky, sekretářku pana ředitele, andělskou paní Machaňovou, zaměstnance z náborového oddělení, rekvizitáře, inspicienty a jediní, koho jsem poznávat nemusela, byli kluci – kulisáci, které jsem všechny znala, a oni znali mě.

Byli jsme z jedné kolínské, bohémské líhně.

Přišla dovolená a já se chodila sama nebo s maminkou, koupat do zálabského lomu, kam za námi často chodil i Slavoj, nebo jsem si psala svatební oznámení na svém starém psacím stroji, který jsem si koupila z první půjčky od spořitelny.

Irena Tvrdíková a Miroslav Šakal oznamují všem příbuzným a známým, že tento den, bude jejich dnem svatebním.

Probírala jsem to i se švagrovou Martou. Kája se totiž oženil, a bydleli s Martou v jeho pokoji za kuchyní. Já měla pokoj za kuchyní z druhé strany a pak byl velký obývací pokoj, kde spali rodiče a bráška František, kterému bylo jedenáct let.

Bylo to teď u nás někdy dost divoké. Když se táta opil, Karla s Martou vyhazoval, druhý den o tom sice nevěděl, ale napětí v bytě přetrvávalo.

A tak jsem si koncem června našla podnájem. Byl v posledním domku na zálabské skále, hned vedle Práčovny, která se tyčí nad Labem. Potřebovala jsem přece klid na psaní, ne? Takhle jsem si to zdůvodňovala, ale hlavní důvod byl, že jsem se cítila být dospělá a k dospělosti patří vlastní byt.

Marta mi pomohla se stěhováním. Vezly jsme pár věcí na kárce, kterou jsem si půjčila v divadle. A za tři týdny mi pomohla odstěhovat se zase nazpátek.

Stýskalo se mi. Vážně. Netušila jsem, že se mi bude tak strašně stýskat po rodině, na kterou se hodila tři slova, která jsme s bráškou Františkem později ve vzpomínkách často používali. Sicílie. Sardinie. Korsika.

Stýskalo se mi. Nejvíc mi vadilo, když jsme šli s Karlem a s Martou do zálabského kina JAS, které bylo kousek od mé skály, kde jsem bydlela, a pak jsme se na chodníku před kinem rozešli.

Oni šli přes most domů, do Husovy ulice, a já přešla silnici a sešla po schodech z mostu k Labi a ve tmě jsem klopýtala kamenitou cestičkou po skále k domku, kde jsem bydlela.

Lidé z kina mezitím zmizeli po mostě do města, nebo na druhou stranu, na Zálabí, a já konečně doklopýtala ve tmě po skále k domku, kde jsem bydlela úplně sama. Sama.

A tak jsem si v divadle zase půjčila kárku, s Martou jsme ji naložily a já se šťastně vrátila domů. Ale pro jistotu jsem řekla babičce, aby mě na bytěku přihlásila do svého bytu v přízemí na dvoře.

Její byt byla předsíň s velkými kameny místo podlahy. Na konci předsíně byly dveře do sklepa a druhými dveřmi se vešlo do jedné vlhké místnosti, kde byla kamna na uhlí. Nic jiného tam nebylo.

Vodovod byl v domě, na hlavní chodbě a záchod byl na dvoře, vedle dveří do hlavní chodby. Ale byl to byt.

Babička mě poslechla, zašla na byták, a tam mě k ní připsali jako dalšího nájemníka. Její byt se stal i mým bytem, aniž bych si musela něco měnit v občanském průkazu. Adresu jsme měly stejnou.

O dovolené jsem se tedy opravdu nenudila.

A po dovolené, v půli srpna, se poprvé od otevření divadla, začalo malovat hlediště. A kdopak ho uklízel? Já.

Divadlo bylo otevřeno v roce 1938, a od té doby se nemalovalo. Jestlipak víte proč? Tuhle otázku jsem ráda kladla svým bohémským kamarádům, oni odpověď neznali a já jim ji ráda a hrdě řekla.

Třicet let se s malováním čekalo, až bude hlediště uklízet bohémka a spisovatelka Tvrdíková.

21. srpna 1968 mě ráno, před pátou hodinou, probudil nějaký hukot.

„Tanky! Ruský tanky! Přepadli nás Rusové,“ křičel táta a běhal po bytě se sekrou.

Šla jsem do divadla deset minut před šestou, jako každý den. Na rohu u spořitelny jsem se podívala na most. Jeden tank za druhým. Šla bych se tam podívat, ale musela jsem každý den vydrhnout v hledišti po malování dvě řady, jinak by se to do prvního představení, které mělo být začátkem září, nestihlo.

Když jsem přišla do divadla, zjistila jsem, že se dva malířští učedníci někam vypařili a jejich mistr nepřišel do práce vůbec, chodil totiž hned z domova na melouchy. Tak jsem rychle vydrhla ty své dvě řady a pak jsem stála před divadlem, kam jsme přinesli stůl, stříhala jsem trikolóry, až jsem měla na prstech mozoly, lidé podepisovali archy na protest

proti těm blbým tankům, které bylo slyšet až k divadlu, a já stříhala a stříhala a byla jsem nešťastná.

Byla jsem totiž čerstvě zamilovaná, a dotyčný Láďa zmizel ráno, kolem osmé hodiny, do Prahy a já si vztekla říkala, proč museli přijet zrovna teď, když jsme se do sebe tak krásně zamilovali?! Ať je zase normální situace, sakra! Do týdne, nejdéle do týdne ať odjedou a Láďa se mi zase vrátí!

Ano, to byla moje hlavní myšlenka 21. srpna 1968. Ať ty blbý tanky do týdne odjedou a ať Láďa zase přijede z Prahy a konečně tu naši lásku někam dotáhneme!

Tanky ale nepřestávaly jezdit, a jezdily pořád, celou noc a celý den. Jely po kolínském mostě přes Labe, u hotelu Savoy zahnulý doleva a sjížděly s kopce do Dolní ulice, kterou projely, na jejím konci zahnulý doprava, vyjely k hotelu Centrál, zahnulý doleva a pak už šupajdily na Čáslav. Byly to polské tanky, ty pokračovaly na Čáslav, ale někdy jezdily i ruské, a ty zase jely z Kolína na Prahu.

Když jsem zrovna nedrhla své dvě řady v divadle a nestříhala trikolóry, stála jsem na mostě a křičela s ostatními na tanky, idítě damó! Jednou, když jsme stáli u Savoye, a zrovna jezdily ruské tanky, přinesl můj bratr Kája odněkud ruskou vlajku, a když jeden z tanků zahýbal před Savoyem doleva a zpomalil, Kája doprostřed silnice, přímo před ten tank, tu ruskou vlajku položil.

Dodnes slyším ticho, které najednou bylo po celém mostě.

Tank se zastavil těsně před vlajkou. My, co jsme stáli nejblíže, jsme se po sobě podívali. Co udělá? Přejede ji?

Pak se věž s kanonem začala pomalu otáčet kolem dokola. Zamířila také na náš milovaný Savoy, ale pak se naštěstí otočila zpátky, pomalu a váhavě, jako když hledá správný cíl. Když kanon koukal zase dopředu, vyskočil z tanku ruský voják, sebral ruskou vlajku a naskočil, i s ní, zpátky. Pak se tank znovu rozjel...

Od této chvíle se u mostu začali objevovat tajní. Nic nám nezakazovali, ale několikrát během dne se nás ptali, jestli

něco nechystáme, a otcovsky nám radili, ať neblbneme. Věděli víc, než my. Kájova vlajka mohla skončit daleko hůř.

Mezitím, co běžel týden, jehož šťastný konec jsem si vysnila, chodili zaměstnanci divadla po Kolíně s desaterem, které kdosi napsal a okopíroval, s desaterem, které nám radilo, jak se máme chovat na území, které je okupované nepřátelskou armádou.

V Dolní ulici pod divadlem, vykřikovali herci přes megafon na ruské tanky, zděs nět kontrarevolúcija!, a v rádiu pořád zněla pochmurná hudba, ze které jsem už byla tak zblblá, že jsem si jednou před divadlem, při stříhání trikolor, které jsem většinou kupovala za své peníze a vykoupila jsem kolínskou Švadlenku, začala v duchu pobrukovat, širakááá stranááá majááá radnááá, protože mi ta melodie přišla strašně optimistická a vůbec jsem si neuvědomila, že si pobrukuju ruskou hymnu.

A do mého pobrukování přinesl někdo větev z lípy, kterou právě teď porazil na chodníku ruský tank, který špatně vybral zatáčku, a my tu lípovou větev začali dělit na malé větvičky, ty jsme přidávali k trikolorám, a když k nám přišel kolínský fotograf Křeček se svým malým synem a řekl mu, podepiš se taky, bude to tvůj život, a ten malý kluk se podepsal do petičního archu velkými tiskacími písmeny, tak jsem se najednou rozbřečela a od té chvíle mi bylo úplně fuk, jestli se Láďa do Kolína vrátí.

Pak bylo září, a tanky tu byly pořád, přišel říjen, Láďu jsem viděla od 21. srpna dvakrát a pokaždé ve spěchu, dělal v Praze nějaké důležité věci a furt mi tam ujížděl a nakonec tam zůstal, ale jak jsem už řekla, tankem poražená lípa a podpis malého Křečka byl předěl, od kterého mi byl Láďa fuk, nicméně jsem ještě v prosinci 1968 doufala, že Rusáci odejdou, všechno se zklidní a náš vztah se zase vrátí na začátek, kde byl před 21. srpnem, a bude pokračovat. To bych se načekala, co?

Mejdan

Snídaně

Ikar

Na cestě

Čekání na vlak

Takhle mě viděl a fotografoval Šakal. Za divadlem,
v místech, kde byla za pár let postavená budova OV KSČ.

1969

Začátkem roku jsem poprvé poslala do novin svoji první povídku. O kolínském mostě, po kterém jel jeden tank za druhým, o našem křiku na vojáky, i o našem současném tichu. Poslala jsem ji do Mladé fronty.

Asi za týden mi ji redaktorka vrátila. Povídka je velmi dobrá, napsala mi v dopise, a za normální situace bychom vám ji uveřejnili. Ale myslím si, že v příštích několika letech nebudeme moct podobné povídky, bohužel, uveřejňovat.

A tak jsem začala psát do šuplíku. Počkám si několik let, říkala jsem si, a nikdo z nás netušil, že to bude skoro dvacet let. Nakonec tyhle moje šuplíkové povídky opravdu vyšly. V roce 2006, v knize, *Když řeka tekla pod ledem*.

V divadle se toho od 21. srpna 1968 moc nezměnilo. Uklízela jsem pořád to samé, v osm hodin jsem si dávala kafe s mými dámami, které si mě, po počáteční nedůvěře, které jsem se vůbec nedivila, zamilovaly a já milovala je.

Paní Kárníkové, malá, usměvavá bábince a paní Mejstříkové, vysoké, hubené a přísné „staré panně“, jsem říkala Pat a Patašon. Obě byly bezdětné a měly mě svým způsobem rády.

A mateřská paní Vyhlídková mi vyprávěla, jak je Němci odsunuli z pohraničí, jak všechno, co měli, museli dát na jeden vůz, jak celé dny plakala, a takhle přijela se svým Rudýnkem, ochotnickým hercem a baráčníkem, do Kolína, usadili se na Vejfuku, měli děti a už tady zůstali.

Večer jsem byla v šatně, brala jsem od diváků kabáty, pak jsem koukala na každé představení, a pořád jsem přitahovala Šakala, který za mnou pořád slídl, i když z mé strany už láska vystřízlivěla. A měla jsem k tomu hodně velký důvod, to vám tedy řeknu!

Do mě zamilovaný a po mně slintající Šakal, měl totiž známost, éterickou blondýnku z Prahy, která za ním občas

přijela a společně přespávali v pokoji u Šakala, na Hereckých domech Darji Hajské. Prozradily mi to moje tři dámy, ale věděla jsem to i od hereček, které na herečáku bydlely.

No jo, ale něco jiného je vědět a něco jiného je vidět! A vidět na vlastní oči Šakala a jeho éterickou blondýnku, to bylo pro mě hodně drastické.

Byla opravdu krásná! Byla to dáma! A on ji pokaždé před představením, ve kterém hrál, přivedl ze své šatny do ochozu jako královnu, aby ji usadil do hlediště.

Ty hajzle, letělo mi vztekle hlavou, když jsem je uviděla poprvé, a chtělo se mi brečet! Ty hajzle! Ale dělala jsem jakoby nic, stála jsem za pultem šatny, brala od lidí kabáty a usmívala se, ale nejradši bych Šakala napíchla na dlouhý smeták, schovaný pod pultem šatny, kterým jsem měla stírat pavučiny z vysokých stropů.

Druhý den po této mé vnitřní citové tragédii za pultem šatny, po desítkách hajzlů, které naplnili moji duši a zůstali tam schovaní, za mnou Šakal ráno přišel jakoby nic, a hned začal vzrušeně funět, ty jsi tak krásná, a jak nádherně voníš, můžu si čichnout, jenom k vláskům, áááách, a ta tvoje tvářička, jak dneska krásně voní, áááách!

Můžu? Můžu? Můžu?

Co jsem s ním asi tak měla dělat? Už jsem si na jeho zbožňování zvykla a chybělo by mi, kdybych mu ho zatrhla. A stejně by mě neposlechl. Byl jako feťák.

Smířila jsem se s tím, že ke mně bude vzrušeně vonět, ale spát bude s Helenkou, která za ním jezdí z Prahy. Nic jiného mu nezbude, protože u mě nemá šanci, stejně jako u mě nemá šanci Slavoj, se kterým jsme se často viděli a měli jsme důvěrné hovory o všem možném. Nahrazoval mi Káju, protože ten měl teď svoji Martu.

Když tak o tom přemýšlím, nebylo mi ani devatenáct a už jsem měla krásný život, na kterém bych nic neměnila.

Ráno jsem uklidila divadlo, v deset hodin jsem byla doma, koupila jsem si v Jitřence na náměstí, třicet deka výborného

francouzského salátu a pět rohlíků, a pak jsem si četla a psala, a v půl sedmé jsem šla na představení.

Přes den jsem měla Šakala nebo Slavoje, kamarády v La-
bužníku, s matkou jsme chodily k tetě Evě, k tetě Anče, za pra-
tetou Babetou, povídaly jsme si společně s babičkou o všem
možném, koukaly jsme s matkou z okna do Husovy ulice
a ona mi o každém, kdo prošel, vypravovala ságy, a také jsem
měla kolínskou bohémskou partu mániček, malířů, fotografů,
básníků, snílků, partu, ve které jsem jako spisovatelka, měla
své místo.

Každou chvíli byly někde nějaké mejdany, scházeli jsme
se v hospodách, pořád bylo o čem mluvit, s kým koketovat,
do koho se zamilovávat, a já, abych se náhodou nezačala
nudit, jsem si dala do Mladého světa inzerát.

Spisovatelka hledá Zn.: Přítele.

Inzerovat v Mladém světě bylo drahé i pro bohémku, která
měla dýška za šatnu v divadle, takže jsem vymyslela střídmý
text, ve kterém bylo obsaženo všechno.

Jsem spisovatelka? Jsem. Hledám přítele? Hledám.

A kromě toho, že jsem spisovatelka, budu také teta! Marta
byla totiž těhotná! Všichni jsme se na miminko strašně těšili!

Po roce mé práce v divadle, které bylo můj druhý domov,
jsem se znala už s každým hercem, s každým zaměstnan-
cem, všichni kulisáci byli mí kamarádi, slavili jsme premi-
éry až do rána, a tak když se jelo v červenci 1969 na zájezd
do Jugoslávie, protože divadlo tam mělo s jedním městem
družbu, přihlásila jsem se také.

Jelo se na tři týdny, pod stany, a byla tam výborná parta,
spousta zážitků, poprvé jsem byla u moře, poprvé jsem jedla
zvláštní nanuky a zmrzliny, koupila jsem si obrovské sluneční
brýle a propašovala jsem přes hranice malou želvičku, která
se mnou žila šťastně asi deset let a já ji dokonce nosila v létě
do lomu za elektrárnou, a nechávala jsem ji tam proplavat.

A také se tam do mě zamilovat mladý Jugoslávec, Goran.
Šli jsme se jednou večer projít k moři a on mi pořád říkal:

Molim tě. Věděla jsem, že to je česky, prosím tě, tak jsem na každé jeho, molim tě, řekla, no, co je?

A viděla jsem na něm, jak je nešťastný, a bylo mi divné, proč si na pláži nesedneme do vyhřátého písku a nekoukáme vleže do nebe na hvězdy, proč mě neobejme, nepolíbí, ale on pořád nic, jenom to jeho molim tě, molim tě, a moje, no, co je?!, a nakonec mě odvedl zpátky do kempu a šel smutně do svého stanu, kde bydlel s rodiči, a když jsem řekla holce, co jsem s ní byla ve stanu, co mi pořád říkal a co jsem mu odpovídala, rozchechtala se tak, že všechny kolem vzбудila, a pak řekla, že jsem úplně blbá, protože Goran neříkal, molim tě – prosím tě, jak jsem si myslela, ale říkal, volim tě – miluju tě.

Druhý den jsem mu to chtěla vysvětlit, ale moc si mě nevšímal, a učil se česky s inspicientem Brčkem, seděli spolu před jeho stanem a celý den se učili, a když jsem ho chtěla odtáhnout na pláž, Goran mi řekl, že se učí česky kvůli mně, až se půjdeme večer zase projít, ale večer jsme spolu nikam nešli, protože mi ho Brčko přebral.

Vzpomínám si, že jsme tehdy u moře pořád všichni řešili, jestli máme emigrovat nebo ne. Já měla jasno. To, že neumím pořádně žádnou řeč, by mi nevadilo. Naučila bych se. Měla jsem na jazyky talent, to mi říkala i profesorka Vavrušková na SVVŠ. Ale uvědomovala jsem si své postižení. Nebyla jsem prostě zdravá, i když jsem zdravá vypadala.

Co já vím, kam mě život hodí, říkala jsem si, a co když na to fyzicky prostě nebudu mít? Už jenom to, že mám na levé noze operovanou šlachu – zkrátili mi ji v patnácti letech, aby mi zpevnili kotník, což se povedlo, ale zároveň, jak ji zkrátili, tak jsem nedošlápla patou na zem a musela jsem pořád nosit podpatky, protože bosa, s tou zpevněnou šlachou, jsem chodit nemohla. Bosa, nebo bez podpatků, jsem byla mimo provoz. To byl můj jeden důvod, proč neemigrovat, a druhý?

Už jsem si vyzkoušela, jak se mi stýskalo po rodině v podnájmu na skále, vedle Práchozny. Kdybych emigrovala,

stýskalo by se mi nejenom po rodině, ale i po Kolíně a po kamarádech.

Když jsem se vrátila začátkem srpna z Jugoslávie, viselo v kuchyni, na šňůře nad kamny, kam babička věšela utěrky, třicet šest odpovědí na můj inzerát. Co dopis, to jeden kolíček. Přichystala mi je tam Marta s Karlem.

Jaroslava z Brna jsem vyřadila hned při prvním čtení. Bylo mu pětatřicet. Tss... dědek, říkala jsem si. A jeho dopis byl plný trapných emocí. Pětatřicet let a ještě k tomu poeta! Proboha...

Postupně jsem vyřazovala další a další, a nakonec jsem vyřadila všechny.

„Neříkal jsem to,“ ušklíbl se Karel na matku. „Na ten její blbej inzerát mohli odpovědět jenom blbci.“

To mě naštvalo, znovu jsem si všechny odpovědi prošla a tentokrát to Jaroslav z Brna vyhrál. Bylo mu sice pětatřicet, byl poeta, ale blbej nebyl, to určitě ne. A byl strašně citlivý, psal mi do dopisů, Iruško, a to se mi líbilo!

Studoval dálkově FAMU, psal scénáře a uměl psát dopisy. Zamilovali jsme se do sebe, aniž bychom se viděli, ale poslali jsme si fotky. Mně bylo devatenáct a byla jsem hezká a Jaroslav měl sice málo vlasů, ale zase uměl psát dopisy. Zvykla jsem si na to, že je to prostě poeta. A také Baghýra, jak mu říkali ve skautu.

Takže to byla láska nikoli na první pohled, ale na třicátý dopis.

Psali jsme si půl roku. Skoro denně jsem měla ve schránce bílou obálku. Nenáviděla jsem soboty, neděle a svátky, protože to pošta nechodila a milovala jsem pana pošťáka Kočičku, protože mi dával do schránky radost.

Oba jsme psali dopisy na psacím stroji a oba jsme si schovávali kopie. Někde mám schovaných jeho sto padesát dopisů mně a sto padesát kopií mých dopisů jemu.

Po půl roce jsme se poprvé viděli a sto padesát dopisů udělalo své – byla to láska jako trám! Po dalším půl roce

jsem mu dala kopačky, protože jsem se od jeho kamaráda, spisovatele Milana Hendrycha, náhodou dozvěděla, že je Jaroslav v Brně ženatý a opravdu, ale opravdu se nemíní rozvádět, protože má tři dcery, od tří let do osmi. Milan mi to neřekl schválně, myslel si, že to vím, a byl šokovaný, jaký je jeho kamarád prolhaný hajzl...

Došlo mi, že družstevní byt, který jezdil z Brna do Prahy stavět, nestaví pro nás dva a pro našeho potencionálního syna, a že jeho velká, sto padesát dopisů trvající láska ke mně, byla pravděpodobně přihnojená tím, že Kolín leží na trase Brno – Praha.

Napsala jsem mu velmi krátký dopis.

„Mluvila jsem s Milanem. Jdi se bodnout se vším, co s tebou souvisí.“

Poetu Jaroslava tato primitivní forma rozchodu dost rozhodila, snažil se mě opět oblbnout, čím jiným, než dopisy, ale já je už nečetla, a protože jsem se chtěla z rozchodu vzpamatovat, poslala jsem do redakce Mladého světa druhý inzerát, úplně stejný, jako byl ten před rokem.

„Spisovatelka hledá Zn. Přítele.“

Tentokrát už jim byla jeho stručnost podezřelá a odpověděli mi, také dopisem, že mi inzerát tohoto znění neotisknou, abych více upřesnila, co jsem zač a jaký by ten přítel měl vlastně být. Protože jsem nic upřesňovat nechtěla, vykašlala jsem se na seznamování přes inzerát a radši jsem dál psala povídky a chodila na mejdany.

Můj první synovec Marek, se narodil 13. srpna 1969.

Stala jsem se tetou! Poprvé v životě jsem byla teta! Byla jsem na to hrdá tak, jako by mi už vyšla moje první kniha!

Ráno, 21. srpna 1969, jsem si něco psala, Marta byla ještě v porodnici, domů ji měli pustit až druhý den, Karel dělal něco u nich v pokoji a pak za mnou přišel, abych mu napsala na arch papíru PŠT!, že si to rozstříhá a bude to rozdávat na náměstí lidem. Zavrtěla jsem hlavou.

„To nepůjde.“

Rozčílil se.

„Seš úplně blbá! Proč by to nešlo?“

Ukázala jsem na klávesnici.

„Nedělá mi háčky. Napíšu PST!, jo?“

Tak jsem psala PST!, ne na jeden arch, ale na pět, přes kopírák, pak jsme to nastříhali, a Kája šel po čtrnácté hodině, kdy bylo na kolínském náměstí nejvíc lidí, protože chodili z práce, roznášet lístečky, na kterých bylo napsáno: PST!

Nešla jsem s ním, ale za půl hodiny nám někdo přišel říct, že ho z náměstí odvedli policajti. Když nebyl doma ani druhý den ráno, šla jsem pro něj.

Přivedli mě do kanceláře, kde seděli dva tajní, a já začala hrát rozhořčenou sestru uvědomělého bratra.

„Vy přece můžete být rádi, že on ty papírky včera na náměstí rozdával. Co na nich bylo tak strašného? Bylo na nich, PST! Vybízeli lidi, aby byli ticho! Aby nedělali žádné problémy, když je 21. srpna! A vy ho zavřete! On vám v Kolíně uklidňuje občany, a vy ho zavřete! Má ženu v porodnici! Dneska ji mají pustit domů, a vy ho zavřete, když vám vlastně pomáhal?!“

Divadlo se ve mně nezapřelo. Koukali na mě nehybně a pozorně, čekali na sebemenší náznak úsměvu, ironie, úšklebku, ale nedočkali se. Šla jsem pak domů a Kája přišel za půl hodiny po mně. A za chvíli přivezla sanitka i Martu s Marečkem...

Od té doby chodil Káju rok co rok kontrolovat jistý Luháček. Každý rok, 20. srpna, se Káji on, nebo někdo od tajných, přišel zeptat, jestli zase něco nepřipravuje. Kája si z toho nic nedělal. Narodil se 22. srpna 1948, a narozeniny slavil od roku 1969, 21. srpna. Už si zvykl, že po něm v hospodě policajti ten den chtějí občanský průkaz a rád jim datum narození v občance ukazoval...